

порушують морально-етичні принципи.

Подолання зазначених проблем можливе шляхом розробки єдиних методичних рекомендацій та стандартів фіксації. Доцільним є впровадження спеціальних правил для фотографування тілесних ушкоджень, інтимних деталей чи інших чутливих матеріалів, а також використання технологій знеособлення – розмиття обличчя, масштабних сіток, маркування об'єктів. Крім того, важливим напрямом є підготовка слідчих та експертів з етики криміналістичної фотографії та проведення психологічної експертизи зображень на предмет їхнього впливу на судовий процес [4, с. 3].

Отже, проблеми фотофіксації у криміналістиці мають комплексний характер і охоплюють етичні, правові, психологічні та методологічні аспекти. Їх вирішення потребує системного підходу, що включає вдосконалення нормативної бази, запровадження технічних рішень і підвищення професійної культури працівників правоохоронних органів. Це дозволить забезпечити баланс між точністю доказової інформації та дотриманням прав людини, а також зміцнити довіру до судово-слідчої практики.

1. Крижановський А. С. Місце та роль інформаційних технологій у криміналістиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. С. 824-829.

2. Бідняк Г. С., Пантелєєв К. М. Використання спеціальних медичних знань під час огляду пошкоджень одягу трупа на місці його виявлення. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1 (27). С. 111-118.

3. Курман О. В. Особливості та проблеми виявлення і фіксації цифрових слідів під час огляду мобільних засобів зв'язку. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. С. 238-242.

4. Пічкур М. О. Сутність цифрової скульптури та її значення в сучасному соціокультурному просторі. *Вісник Львівського університету*. Серія: Мистецтвознавство. 2024. С. 3-17.

Нікіта РУХЛО

курсант 3-го курсу

Ганна БІДНЯК

завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ФОНОСКОПІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ДОКУМЕНТУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРИЙНЯТТЯМ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Фоноскопична експертиза як інструмент кримінального правосуддя є однією з тих складових доказової системи, яка в умовах корупційних кримінальних правопорушень, зокрема порушень, передбачених статтею 368

Кримінального кодексу України (далі ККУ) – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, здатна відігравати вирішальну роль. Експертиза звукових записів ідентифікаційного характеру, усного мовлення – це засіб, що дозволяє встановити безпосередні факти, які інакше могли б залишитися недоведеними, підтвердити чи спростувати свідчення, підтвердити поведінкові мотиви, характер спілкування, підтвердити наявність домовленостей, вимогань, якщо вони були зафіксовані, навіть частково, на звукових носіях. В тих випадках, коли корупційна поведінка має словесний характер – договори, обіцянки, пропозиції, прохання, домовленості – звуковий запис стає не просто додатковим елементом, а часто ключовим доказом [1].

Стаття 368 ККУ передбачає відповідальність за прохання надати неправомірну вигоду або за її одержання службовою особою, яка займає відповідальне становище відповідно до Закону України «Про державну службу» та Закону України «Про запобігання корупції». Щоб довести такі діяння, слідчому і прокурору необхідно зібрати докази, які підтверджують: що службова особа дійсно зробила таке прохання/вимогу або одержала кошти; що між проханням/одержанням і використанням службового становища існував причинно-наслідковий зв'язок; що дія мала корисливий мотив; що особа мала намір: прямий умисел. Без аудіо- чи відеозаписів іноді важко встановити характер звернення, тон, контекст, умови, в яких це сталося, підтвердити, хто саме говорив, хто слухав і чи була домовленість про передачу неправомірної вигоди або її обговорення.

За звітом НАЗК, у 2023 році в Україні було загалом майже 11 тисяч корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, з яких понад 7,2 тисяч – тяжких та особливо тяжких злочинів. Із них майже 1251 особа була осуджена за злочини, передбачені пропозицією, обіцянкою або наданням неправомірної вигоди – це найпоширеніший прояв корупції в Україні [2].

За аналітикою у 2024 році справ по корупційних злочинах також стало більше, вироків – майже 80 % від обвинувачених, і значна частина з цих вироків – саме за пропозицію/надання неправомірної вигоди [3]. Зокрема, джерела зазначають, що за ст. 368 КК України – 1640 проваджень було відкрито у 2023 році. Це дає уявлення про масштаб – тисячі кримінальних проваджень, які стосуються саме цієї статті.

Ще один показник: у статистиці вироків за корупцію – у 2024 році осудили 2195 осіб, що складає майже 80 % від загальної кількості. Серед цих вироків значна доля – саме за пропозицію або надання неправомірної вигоди службовим особам. Також у кримінальних провадженнях за ст. 368 КК України в 27 % випадків обвинувачених виправдовують [4].

Як справедливо зазначають криміналісти, на відміну від інших видів доказів, знання, викладені у висновку експерта, мають більше гарантій достовірності. Серед них: неупередженість та об'єктивність, науковий

характер відомостей, які містять висновок, відображення у висновку всього шляху формування цього знання, можливість через іншого експерта повторно перевірити результати первинної експертизи тощо [5, с. 56].

Фоноскопична експертиза дає змогу вирішувати такі завдання: ідентифікація мовця – чи належать голос чи мовлення на запису до конкретної особи; визначення безпосереднього змісту розмови, інтонацій, умов – чи прозвучали конкретні слова, прохання, пропозиції, умова; встановлення обставин, в яких відбулася розмова (наприклад, чи були сторонні особи, чи ведеться розмова у приватній обстановці, чи в публічному місці). Крім того, технічний аналіз фонограми (носія запису, якості запису, наявності ознак монтажу чи змін) дозволяє визначити, чи можна довіряти запису, чи він автентичний. Проте роль фоноскопичної експертизи не є абсолютною; вона має межі, залежить від умов отримання запису, законності його здобуття, якості звукозапису, допустимості запису як доказу, правильності постановки питань для експерта, професійності експертів, процедурних гарантій та дотримання прав осіб, чий голос фіксується. Як будь-який доказ, висновок фоноскопичної експертизи підлягає оцінці судом у контексті інших доказів, взаємозв'язків, достатності та допустимості [6].

Аналізуючи українське судочинство та беручи до прикладу справу № 623/2988/18, вирок від 04.02.2022 Вищого антикорупційного суду, обвинувачення за ч. 3 ст. 368 ККУ стосовно судді, було доведено, зокрема через застосування доказів, які включали аудіо- і відео-контроль (а також записи розмов), що були зафіксовані під час негласної слідчої (розшукової) діяльності. У цьому кримінальному провадженні зазначено, що зміст розмов між обвинуваченим і адвокатом, а також з іншими особами, було фіксовано на протоколах проведення відеозапису, а також картках пам'яті (наприклад, запис SP Micro SD), як частина матеріалів НС(Р)Д, з яких фіксується прохання про неправомірну вигоду та умова передачі коштів. Суд визнав такі записи і висновки експертів як вагомі докази щодо об'єктивної сторони злочину: прохання надати і одержання неправомірної вигоди службовою особою з використанням службового становища. Цей приклад демонструє, як фоноскопична експертиза допомагає не лише підтвердити факт надання чи вимагання неправомірної вигоди, але й проаналізувати умови її надання – коли, ким, на яких умовах, через кого та за яких обставин [7].

Відповідно до вищезазначеного можна виокремити такі ключові аспекти значення фоноскопичної експертизи для справ, пов'язаних зі ст. 368 ККУ: вона підвищує ймовірність доведення складових елементів злочину, які залежні від словесних елементів (наприклад прохання, вимога, обіцянка, домовленість, пропозиція); вона дозволяє встановити або спростувати обвинувачення щодо неправомірної вигоди у випадках, коли інші свідчення – письмові, свідчення свідків – суперечливі або недостатні; вона слугує механізмом контролю правомірності дій слідчих і сторін під час здобування доказів; вона є інструментом, який сприяє захисту інтересів потерпілого,

суспільства в цілому та держави, а також підвищує довіру до правосуддя, коли воно базується на об'єктивних, надійних і перевірених матеріалах.

Однак існують і ризики: зловживання з боку сторони обвинувачення у зборі записів із порушенням законодавства про оперативно-розшукову діяльність чи інших прав; використання неякісних записів, що мають шум, втрати сигналу або інші технічні дефекти; неправильно сформульовані завдання експерту; відсутність експериментальних зразків голосу чи мовлення для порівняння; можливість фальсифікації записів або підробки носіїв чи монтажу; необхідність перевірки автентичності, цілісності, збереження ланцюга доказів [7].

У правовому регулюванні важливі такі положення: Кримінальний процесуальний кодекс України (статті, які регулюють призначення експертизи, права сторін, допустимість доказів), Закон України «Про судову експертизу», норми та правила, що визначають, коли і яким чином можуть застосовуватися негласні слідчі (розшукові) дії, норми про право захисту, права на оскарження доказів. У тому ж рішенні ВАКС було встановлено, що аудіо- та відеодокази, отримані в межах НС(Р)Д, зафіксовані протоколами, відеозаписами, картками пам'яті, включені в матеріали слідства, і суд визнав їх допустимими, оскільки було дотримано процедурних вимог.

Отже, роль фоноскопичної експертизи у справах за ст. 368 ККУ – як стратегічного інструменту доказування – є надзвичайно великою. Вона забезпечує можливість перевести мовні елементи корупційних кримінальних правопорушень із розряду припущень у доказову площину, об'єктивізувати словесні умови й домовленості. Водночас, аби її застосування було максимально ефективним і справедливим, необхідне дотримання законодавства, науково-методичних стандартів та процедур: законності отримання записів, належної якості, чіткого формулювання завдань експерту, аудіовізуальна документація процесу здобування доказів, збереження носіїв, прозорість для сторін.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що фоноскопична експертиза в кримінальних провадженнях, кваліфікованих за ст. 368 ККУ, виступає не допоміжним засобом, а одним із вирішальних компонентів доказової структури. Зокрема, вона забезпечує підтвердження найскладніших елементів складу кримінальних правопорушень, які без аудіофіксації залишилися б невизначеними, а також сприяє підвищенню якості судочинства, захисту прав усіх учасників процесу.

1. Савельєва І. В. Порівняльний аналіз криміналістичних понять «мовленнєвий портрет». URL : <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/7049/1/3.pdf>.

2. Звіт НАЗК за 2023 рік. URL: https://nazk.gov.ua/uk/novyny/u-2023-rotsi-na-40-zrosla-kilkist-sudovyh-rishen-za-korupciyni-pravoporushennya-zvit-nazk/?utm_source=chatgpt.com.

3. Тисячі корупційних справ в Україні не закінчуються вирокami – дослідження. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2025/08/12/novyna/pravo/tysyachi-korupcijnyx-sprav->

ukrayini-ne-zakinchuyutsya-vyrokamy-doslidzhennya?utm_source=chatgpt.com.

4. НАЗК: В Україні зростає кількість вироків за корупцію, зокрема серед топпосадовців. URL : https://www.pravda.com.ua/news/2025/07/8/7520695/?utm_source=chatgpt.com.

5. Бідняк Г. С. Висновок експерта як джерело доказів під час розслідування шахрайства. *Науковий журнал : Криміналістичний вісник* № 2 (22), 2014. С. 55-59.

6. Предмет, цілі і завдання, суб'єкти судової фоноскопичної експертизи: вебсайт. URL : https://stud.com.ua/6790/pravo/predmet_tsili_zavdannya_subyekti_sudovoyi_fonoskopichnoyi_ekspertizi.

7. Вищий Антикорупційний Суд. Справа № 623/2988/18. Провадження 1кп/991/190/19. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=102970928&red=10000308db57c53eee126dca6ddcc81ca4b1cb&d=5>

Даніїл СІЛЬЧЕНКОВ

курсант 4 курсу н.г ДР-245

факультету підготовки фахівців

органів досудового розслідування

Національної поліції України

Науковий керівник:

Олена СОЛДАТЕНКО

професор кафедри кримінального

процесу Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, професор

ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану особливого значення набуває питання забезпечення ефективності та законності кримінального провадження. Обставини воєнного часу створюють унікальні виклики для органів досудового розслідування, які безпосередньо впливають на порядок проведення слідчих (розшукових) дій. Вони залишаються основним механізмом збору та перевірки доказів, однак обмеження свободи пересування, руйнування інфраструктури, евакуація населення та загроза життю слідчих і учасників процесу значно ускладнюють їх проведення.

Наукові дослідження вказують, що у період воєнного стану особливої уваги потребує адаптація процесуальних норм до надзвичайних умов, а також використання сучасних технологічних засобів для фіксації і перевірки доказів. Зокрема, велике значення мають дистанційні допити, відеофіксація слідчих дій, застосування електронних доказів та відкритих джерел інформації. Водночас спрощення процедур не повинно призводити до порушення прав людини та конституційних гарантій учасників